

דף שבועי

בס"ד

פרשת נצבים וילך, תשפ"ו, מספר 1684

"תבוא" או "תביא": בין הנהגה משותפת להנהגה יחידנית איתמר ורהפטיג

רש"י-

"כִּי אֶתָּה תְּבֹא אֶת הָעָם הַזֶּה" (לא:ז) – כתרנומו: ארי את תיעול עם עמא הדין. משה אמר לו ליהושע: זקנים שבדור עמהם, הכול לפי דעתם ועצתם. אבל הקב"ה אמר לו: "כִּי אֶתָּה תְּבִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם", תביא – על כורחם, הכול תלוי בך, טול מקל והך על קדקדם, דַּבֵּר אחד לדור, ואין שני דַּבְרִים לדור.

ר"י בכור שור מרחיב:

"כִּי אֶתָּה תְּבֹא אֶת הָעָם הַזֶּה" – עם העם תבוא, כלומר: זקנים שבדור, על פיהם ובעצתם תעשה, ותתנהג [ב]מידת ענוה, כי משה היה עניו מאוד, וצוה ליהושע להתנהג [ב]מידת ענוה. אבל הקב"ה אמר לקמן "כִּי אֶתָּה תְּבִיא" – אתה תהיה המוציא והמביא, על פיך ישק כל עמי – דַּבֵּר אחד לדור ואין שני דַּבְרִים לדור (בבלי סנהדרין ח ע"א). כשיש שני דַּבְרִים, מה שרוצה זה לא רוצה זה, והוי לה קדירה דבי שותפי (בבלי בבא בתרא כד ע"ב).

הרד"ץ הופמן מבאר בביאורו שם:

הדבר מובן בפשטות, שבפסוק זה, שמשה רבינו דיבר אל יהושע לעיני כל ישראל, רמז לו על שיתוף הזקנים בהנהגת העם, אבל להלן (פסוק כ"ג) שמדובר אל יהושע שלא בנוכחות הזקנים, מוזהר יהושע, בתור שר צבא אחראי, שעליו לשים אל לבו את אחריותו ועליו להשתמש לפעמים אף באמצעים חמורים כדי להשיג את המשמעת הדרושה. על כן נאמר שם: "כִּי אֶתָּה תְּבִיא".

ויש להוסיף את הדגשת רש"י שם, כי בפרשה הראשונה מסופר שמשה ממנה את יהושע, וכביכול אומר לו מניסיונו שיש לשתף את זקני העם בהנהגה, ואילו בפרשה השנייה נאמר שהקב"ה בעצמו ממנה את יהושע (ראו גם רש"י לפסוק כג), ואומר לו את האמת; אחריות ההנהגה מוטלת עליו ואין ראוי שיסמוך על אחרים כי אם על הקב"ה בלבד.

פרשת וילך מתארת את פרידת משה מבני ישראל לפני מותו. בין היתר מסופר על המנהיג החדש.

כבר מפרשת פנחס אנו יודעים כי יהושע הוא המנהיג אחרי משה. בפרשתנו חוזרת התורה פעמיים על מינוי זה, אך יש הבדל ניכר בלשון בין שתי הפרשיות ונשתדל לבארם.

בפרשת וילך כתוב (לא:ז):

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל חֲזַק וְאֶמֶץ כִּי אֶתָּה תְּבֹא אֶת הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תִּנְחִילָנָה אוֹתָם.

לאחר כמה פסוקים העוסקים במצוות הקהל, ה' פונה למשה ושוב חוזר למינוי המנהיג, ואומר:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הֵן קָרְבוּ יְמֶיךָ לָמוֹת קָרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וַהֲתִיצֵבוּ בָּאֵהָל מוֹעֵד וְאֶצְנֹנוּ וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתְּצֵבוּ בָּאֵהָל מוֹעֵד (יד).

כִּי אֲבִיאֲנֹנוּ אֶל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתֵינוּ זָבַת חֶלֶב וְדִבֶּשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשֵׁן וּפְנָה אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעִבְדוּם וְנֶאֱצָוֵנוּ וְהִפְרָנוּ אֶת בְּרִיתִי. וְהָיָה כִּי תִמְצָאֵן אוֹתוֹ רַעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִפְנֵינוּ לְעַד כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ כִּי יִדְעִתִּי אֶת יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה הַיּוֹם בְּטָרָם אֲבִיאֲנֹנוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי.

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וַיֵּצֵא אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹנָן וַיֹּאמֶר חֲזַק וְאֶמֶץ כִּי אֶתָּה תְּבִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ (כ-כג).

כמה שאלות עולות כאן:

א. לשם מה נצרך כפל המינוי?

ב. מדוע שונה הסגנון מ"אתה תבוא" ל"אתה תביא"?

מפרשי המקרא השיבו כמה תשובות:

* הרב ד"ר איתמר ורהפטיג, בית הספר למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן (גמלאי); מכון צומת, אלון שבות.

דעת הקהל

אני מבקש להציע הבדל נוסף בין הנהגה משותפת בבחינת "תבוא" לבין הנהגה יחידנית בבחינת "תביא". בהנהגה של תבוא המנהיג מנהיג יחד עם זקני העם, מתחשב ברצונותיהם ומנהיגם בנחת, וכפי שרש"י אומר: "הכול לפי דעתם ורצונם". אבל בהנהגה זו יש חשש שמרוב התחשבות בדעתם, ובנוסף לענוותנותו של המנהיג, כפי שמציין הבכור שור, הוא יעלים עין מסטייה קלה מדרך האמת, ויזנח את דרך התקיפות. יתר על כן, הקב"ה במפורש מודיע למשה כי העם יחטא וימצאו אותו רעות. ואז נדרש מן המנהיג לגלות תקיפות ולמחות על כל סטייה מדרך התורה; הנהגה של תביא.

להלן אפנה לכמה מקורות המחייבים את ההנהגה למחות כנגד כל עושי עוולה למיניהם.

שהיה לו למחות

א. שבת נד ע"ב

כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה – נתפס על אנשי ביתו, באנשי עירו – נתפס על אנשי עירו, בכל העולם כולו – נתפס על כל העולם כולו. אמר רב פפא: והני דבי ריש גלותא נתפסו על כולי עלמא. כי הא דאמר רבי חנינא: מאי דכתיב ה' במשפט יבוא עם זקני עמו ושריו. אם שרים חטאו – זקנים מה חטאו? אלא, אימא: על זקנים שלא מיחו בשרים.

לאמור, ככל שהתפקיד גבוה יותר, האחריות גוברת.

ב. סנהדרין קג ע"א

ביקש הקדוש ברוך הוא להחזיר את העולם כולו לתוהו ובוהו בשביל דורו של צדקיה (שהיו רשעים). נסתכל בצדקיה, ונתקרה דעתו. בצדקיה נמי כתיב: 'ויעש הרע בעיני ה'!' שהיה בידו למחות ולא מיחה.

ג. תנחומא בלק י"ט

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קח אֶת כָּל רָאשֵׁי הָעָם וְגו' (במ' כה:ד). רבי יודן אָמר, רָאשֵׁי הָעָם תִּלָּה, עַל שֶׁלֹּא מָחוּ בְּבָנֵי אָדָם הַמִּיחֲדִין כְּשֶׁמֶשׁ.

ד. רש"י מל"א יא:ז

"אֲזַי יִבְנֶה שְׁלֹמֹה בְּמָה לְכַמּוֹשׁ שֶׁקָּץ מוֹאָב בָּהָר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם וּלְמַלְךְ שֶׁקָּץ בְּנֵי עַמּוֹן". רש"י: 'אז יבנה שלמה במה', רבותינו אמרו מתוך שלא מיחה בנשיו נקראת על שמו.

ה. ילקוט שמעוני שופטים רמז סח

וכל מי שספק בידו למחות ואינו מוחה, להחזיר את ישראל למוטב ואינו מחזיר, כל דמים שנשפכין בישראל נשפכין על ידיו, שנאמר: "וְאִתָּה בֶן אָדָם צִפָּה נִתְתִּיד וְגו', וְאִתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ רָשָׁע" (יח' לג:ז-ט), מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה. ואם תאמר אותם שנים ושבעים אלף שנהרגו בגבעת בנימין, מפני מה נהרגו? היה להם לסנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס בן אלעזר עמהם שיקשרו חבלים של ברזל במתניהם ויגביהו בגדיהם למעלה

מארכובותיהם ויחזרו בכל עיירותיהם של ישראל: יום אחד ללכיש, יום אחד לעגלון, יום אחד לחברון, יום אחד לבית אל, יום אחד לירושלים, וילמדו אותם דרך ארץ בשנה, בשנים, בשלוש, בארבע, בחמש, עד שיתיישבו ישראל בארצם ... והם לא עשו כן אלא כיון שנכנסו ישראל לארצם, כל אחד ואחד רץ לכרמו ולזיתו ואומר: שלום עלי נפשי שלא להרבות הטורח... וכשעשו בגבעת בנימין דרכים מכוערים ודברים שאינם ראויים, יצא הקב"ה להחריב את העולם כולו, ונפלו מהם שבעים ושנים אלף. ומי הרג אותם? סנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס עמהם.

ו. תלמוד ירושלמי מסכת יומא פרק א הלכה א

ומנין למשוח מלחמה שאין בנו עובד תחתיו? ת"ל "שָׁבַעַת יָמִים יִלְבָּשׁם הַלֵּהֶן תַּחֲתֵיו מִבְּנִי" וגו' (שמ' כט:ל), את שהוא בא אל אהל מועד לשרת בקדש בנו עובד תחתיו, יצא משוח מלחמה שאינו בא אל אהל מועד לשרת בקדש. ומנין שהוא מתמנה להיות כהן גדול שנ' "וּפִינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר נָגִיד הָיָה עֲלֵיהֶם לְפָנִים ה' עִמּוֹ" (דה"א ט:כ). ר' יוסי כד הוה בעי מקנטרה לר' לעזר בי ר' יוסי הוה א"ל לפנים עמו לפנים עמו; בימי זימרי מיחה בימי פילגש בגבעה לא מיחה.

יש לומר כאן, שאפילו פנחס, שמשמש כסמל למחאה בעוברי עבירה, לא חזר על קנאותו שנית בימי פילגש בגבעה, והירושלמי אף רואה בכך סיבה מדוע תפקיד משוח מלחמה לא עובר בירושה.

סיכום

ראינו שני סוגי מנהיגות: מנהיגות של "תבוא", כאשר המנהיג עוקב אחר דעת הקהל ומתחשב בה, ומנהיגות של "תביא", כאשר המנהיג תקיף ומוחה על כל סטייה מהדרך שיש לילך בה.

בפרשנותנו מבואר שאין אלו שני סוגי מנהיגים, אלא על אותו מנהיג להיות מוכן לנהוג בכל אחת מהדרכים הללו, על פי צורכי הזמן והמקום.

ואולי דרך זו מרומזת כבר במינוי המקורי. שכן, נאמר על יהושע בפרשת פנחס: "אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ" (במ' כז:יח). אומנם רש"י מפרש "שיוכל להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד", אבל יש מקום להוסיף כוונה שנייה; כלומר, איש אשר רוח בו לדעת להלך בדרך ההנהגה הראויה בהתאם לרוח התקופה.

עוד עלה על דעתי שכפל התפקידים של יהושע רמוז כבר בשמו. יהושע מסמל מנהיג שמושיע, מנהיג תקיף, שפועל על דעת עצמו, ללא עזרת זקני העם, אך אם כן צריך היה להיקרא: הושע או מושיע. השם 'הושע' אומר שאינו מושיע לבד, וכפי שרש"י פירש (במ' יג:טז): "י-ה יושיעך מעצת המרגלים". כלומר, שהמנהיג נזקק לסיוע מלמעלה, ויש שנציגי העם הם שליחי הקב"ה להשתתף עם המנהיג בהובלת העם.

"כִּי אֲנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת-מִרְיָךְ" – ספר התורה כאות לבני מרי מאיר מוניץ

וַיֵּדַעַת כִּי לֹא בִצְדָקָתָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ אֶת
הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ כִּי עִם קֶשֶׁה עָרַף
אֶתָּה. זָכַר אֶל תִּשְׁכַּח אֶת אֲשֶׁר הִקְצַפְתָּ אֶת ה'
אֱלֹהֶיךָ בַּמִּדְבָּר לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר יֵצְאָתָּ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם עַד בְּאֶכֶם עַד הַמָּקוֹם הַזֶּה מִמִּירַם הַיִּיתָם
עִם ה' (דב' ט:ו-ז).

כאמור, משה חוזר ומזהיר את העם לכל אורך ספר
דברים, פעם אחר פעם, מהסכנות הטמונות בכניסה
לארץ במצב כזה. הוא מתרה בהם מפני התוצאות
הקשות שתהיינה אם ימשיכו להתנהל בארץ בצורה זו
של מרי. פעמים רבות משה מזהיר גם בצורה מפורשת,
שהתנהגות סרבנית כזו מסכנת את עצם המשך השהות
בארץ שאלה הם עומדים להיכנס:

כִּי-תוֹלִיד בָּנִים וּבָנִי בָנִים וְנוֹשְׁנָתָם בְּאֶרֶץ
וְהִשְׁחָתָם וְעִשְׂיָתָם פָּסָל תִּמְוֹנָתָם לֹא וְעִשְׂיָתָם הָרַע
בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ לְהִכְעִיסוֹ. הַעֲיִדְתִּי בְכֶם הַיּוֹם
אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ כִּי אֲבֹד תֵּאבְדוּן מִהָר
מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה
לְרִשְׁתָּהּ, לֹא תִאָּרִיכוּן יָמִים עָלֶיהָ כִּי הַשָּׁמַד
תִּשְׁמְדוּן (דב' ד:כה-כו).

וְשִׁמְרָתָ אֶת-חֻקֵּי וְאֶת-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִוְךָ
הַיּוֹם אֲשֶׁר יֵיטֵב לָךְ וּלְבִנְיֶיךָ אַחֲרֶיךָ וּלְמַעַן תִּאָּרִיךְ
יָמִים עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ כָּל
הַיָּמִים (שם:מ).

בְּכָל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֶיכֶם אֶתְכֶם תֵּלְכוּ
לְמַעַן תַּחֲיוּ וְטוֹב לָכֶם וְהִאֲרַכְתֶּם יָמִים בְּאֶרֶץ
אֲשֶׁר תִּירְשׁוּן (שם:ה:כט).

וכך הלאה, במקומות רבים נוספים לאורך ספר דברים.
אלא, שלקראת סוף הספר חל שינוי משמעותי. מה
שנאמר עד עכשיו רק כחששות ואזהרות של משה,
מקבל בפרשה שלנו אישור ברור מאת הקב"ה:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה שָׁכַב עִם אֲבֹתֶיךָ וְקָם
הָעָם הַזֶּה וְזָנָה אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נֹכַר הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא
בָּא שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וְעִזְבֵנִי וְהָפַר אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר
כָּרַתִּי אִתּוֹ. וְחָרָה אַפִּי בּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא וְעִזְבֹתָיִם
וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לְאָכָל וּמִצָּאָהוּ רַעוּת
רַבּוֹת וְצָרוֹת... כִּי יָדַעְתִּי אֶת יָצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה
הַיּוֹם בְּטָרָם אֲבִיאֵנּוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
(שם:לא:טז-כא).

בדברים קודמים שכתבתי בבמה זו¹, ביקשתי להציע
את הרעיון שהגזרה שמשה לא ייכנס לארץ אינה
בהכרח עונש אישי על חטא שחטא, אלא יש לראות בה
יותר הדחה ממנהיגות העם. בפרשת 'מי מריבה'
התברר שגם הדור החדש, זה שמחליף את דור יוצאי
מצרים, נוהג כפי שנהגו אבותיו בפרשת מסה ומריבה,
ולכאורה גם הוא אינו ראוי להיכנס לארץ. אלא
שהקב"ה מחליט לשנות את דרך ההנהגה של העם, זו
שנהגה כל שנות המדבר עד אז, ולהכניסם לארץ בכל
זאת. הדבר בא לידי ביטוי בציווי למשה לקחת איתו
את המטה, אבל לא להשתמש בו, אלא במקום זאת
לדבר אל הסלע. מטה זה הוא המטה שנמצא לפני ה',
דהיינו מטה אהרן² שהונח במשכן לאות לבני מרי אחרי
פרשת קרח. אבל משה אינו רוצה בשינוי זה מחשש
למחיר הכבד שעשוי להיות לכניסה "צולעת" כזו לארץ.
הוא רוצה להמשיך לתקן את העם ביד חזקה, ולכן הוא
מכה שוב בסלע בעזרת המטה (כפי שהיה במסה
ומריבה), ופונה אל העם באותה לשון קשה שבה
מדברים לבני מרי: "שְׁמַעוּ-נָא הַמִּרְיָם" (במ' כ:י).
בתגובה, הקב"ה גוזר על משה למות במדבר, ומנהיג
אחר יכניס את בני ישראל לארץ.

על פי כיוון מחשבה זה, אפשר למצוא בפרשת
וילך שתי נקודות משמעותיות של סגירת מעגל.

א. כִּי יָדַעְתִּי אַחֲרֵי מוֹתִי (דב' לא:כט)

במאמר הקודם הנ"ל הצבעתי על כך שההסבר המוצע
מאפשר להבין בצורה טובה יותר רבים מהדברים של
משה לאורך ספר דברים. משה מזהיר את העם שוב
ושוב מהמשמעות הקשה שתהיה להמשך ההתנהגות
המרדנית אחרי שייכנסו לארץ. הוא אף מגלה להם
בפירוש שהם עומדים להיכנס לארץ למרות שאינם
ראויים לכך, תוך שהוא חוזר ומשתמש בלשון 'מרי':

* ד"ר מאיר מוניץ, מזכיר המערכת בהוצאת אוניברסיטת
בראילן.

1 מ' מוניץ, "וַיִּתְּעַבֵּר ה' בִּי לְמַעַנְכֶם – מדוע לא נכנס משה
לארץ?", דף שבועי לפרשת ואתחנן, תשפ"ה (מס' 1630).

2 לפי דעה אחת בחז"ל, מטה זה הוא בעצם גם מטה משה
וגם מטה ה': "דבר אחר 'ומטה הא-להים בְּיָדִי', כשעשה
בו אהרן נסים נקרא על שמו, שנאמר (שם' ז:יב): 'מטה
אהרן' ובזמן שעשיתי אני בו נסים נקרא על שמי, ובזמן
שהקדוש ברוך הוא עושה נסים נקרא על שמו, שנאמר:
'ומטה הא-להים'".

הַקֶּשֶׁה הֵן בְּעוֹדֵנִי חֵי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמָּרִים הַיְּתִים
עִם ה' וְאֵף כִּי אַחֲרֵי מוֹתִי (דב' לא:כד-כז).

משה ציווה לשים את ספר התורה באותו מקום שבו
היה המטה (ולפי המסורת הזו של חז"ל – הוא מונח
שם לצידו). הדבר נעשה לאותה מטרה שבגללה הונח
שם המטה בזמנו. ספר התורה, ובמיוחד שירת האזינו
שבסופו, מונח גם הוא באוהל מועד⁵ כעד וכאות לבני
מרי.

נמצאנו למדים, שלנימה הכבדה מעט שבסיום
ספר דברים יש שני היבטים: מחד גיסא, משה מת על
הר נבו ואינו זוכה להיכנס לארץ, אבל מאידך גיסא, גם
בני ישראל אינם זוכים להיכנס לארץ בהנהגתו של
משה. הם אינם זוכים להיכנס לארץ בזכות ולא בחסד
ובכניסה מתוקנת.

משה לא נכנס עם בני ישראל, אבל ספר התורה,
שאותו ציווה לשים באוהל מועד כעד, עתיד ללוות
אותם בדרכם. ספר זה מכיל גם דברי אזהרה ותוכחה
קשים, וגם חזות קשה על העתיד לקרות. כניסה
ראשונה זו לארץ תהיה רק תחילתו של מסע היסטורי
ארוך ורווי משברים,⁶ מסע שסופו הטוב לוט בערפיליו
של עתיד רחוק, הנמצא במרחק של אלפי שנים.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא
לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של
אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע
בדוא"ל.
f הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

5 וראו במסכת בבא בתרא יד ב את מחלוקת חכמינו על
המקום המדויק בו היה מונח הספר בקודש הקודשים.
6 לדעת חלק מפרשני המקרא, ספר זה אכן ממלא בהמשך
את תפקידו ההיסטורי כעד, והוא הוא ספר התורה
שנמצא במקדש בימי יאשיהו ונקרא בפני המלך (ראו
למשל בפירוש רד"ק למל"ב כב:ח). ואולם ראו גם את
דברי ספורנו [בפירושו לדב' לא:כו] שמפרש בצורה שונה.
מחלוקת זו תלויה בין השאר בשאלה האם ספר התורה
הזה, שבו אנו עוסקים בסוף פרק ל"א, הוא אותו ספר
הנזכר בתחילת הפרק: "וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת
וַיְתֵּןָהּ אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנְּשָׂאִים אֶת אֲרוֹן בְּרִית ה' וְאֶל
כָּל זָקְנֵי יִשְׂרָאֵל" (דב' לא:ט). וראו את סיכום העניין אצל
י' קיל, פירוש דעת מקרא לספר מלכים, ירושלים
תשמ"ט, עמ' תשעא והע' 9).

לא רק שהקב"ה מסכים עם משה, שאכן העם אינו
ראוי, אלא הוא אף מגלה לו שבעקבות הכניסה הבלתי
ראויה הזו לארץ, אכן עתידות להתגשם האזהרות
הקשות של משה. בסוף פרשת וילך נסגר המעגל
ודבריו של משה לעם נאמרים כבר לא כחשש והתראה,
אלא כידיעה ודאית:

כִּי יִדְעִיתִי אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי הִשָּׁחַת תִּשְׁחַתּוּן וְסִרְתָּם
מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֲתֶכֶם (דב' לא:כט).

הקב"ה החליף את משה ביהושע לא בגלל שמשה טעה
בחששותיו, אלא למרות זאת. ההשגחה העליונה בחרה
להכניס את ישראל לארץ ישראל במצבם הנוכחי
למרות המחיר הכבד שיהיה לכניסה הזו; "רצון ה'
טמיר ונעלם"³:

כִּי לֹא מִחֲשָׁבוֹתֵי מִחֲשָׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דִרְכֵיכֶם דֶּרֶכִּי
נָאִם ה'. כִּי-גִבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גִּבְהוּ דִרְכֵי
מִדְרָכֵיכֶם וּמִחֲשָׁבֹתֵי מִמִּחֲשָׁבוֹתֵיכֶם (יש' נה:ח-ט).

**ב. לקח את ספר התורה הזה ושמרתם אותו מצד ארון
ברית ה' (דב' לא:כו)**

כאמור לעיל, למטה אהרן יש תפקיד משמעותי בסוגיה
שבה אנו עוסקים. מה עלה בגורלו לאחר שמשה היכה
בעזרתו בסלע? המקרא אינו מזכיר יותר את המטה
לאחר פרשת 'מי מריבה', אבל על פי מסורת חז"ל
הוחזר המטה לאוהל מועד, עבר ממנו לבית המקדש
ונגנז על ידי יאשיהו יחד עם שאר כלי המקדש:

משנגז ארון נגנזה עמו צנצנת המן וצלוחית
שמן המשחה ומקלו של אהרן ושקדיה ופרחיה
וארגז ששגרו פלשתים דורון לא-להי ישראל
שנאמר: "וְאֵת כָּלִי הַזֶּה אֲשֶׁר הִשְׁבַּתְם לִּי אֲשֶׁם
תְּשִׁימוּ בְּאֲרֶז מִצְדוֹ וְשִׁלַּחְתֶּם אֹתוֹ וְהָלַךְ" (שמ"א
ו:ח). ומי גנזו יאשיהו גנזו (יומא נב ע"ב).⁴

עם זאת, יש בפרשתנו סגירת מעגל משמעותית גם
בנקודה זו:

וְהָיָה כְּכֹלֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב אֶת-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת
עַל סֵפֶר עֵד תָּמִם. וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת הַלּוֹיִם נְשָׂאֵי
אֲרוֹן בְּרִית ה' לֵאמֹר. לִקַּח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה
וְשָׂמְתֶם אֹתוֹ מִצְד אֲרוֹן בְּרִית ה' אֶל-לֵהִיכֶם וְהָיָה
שֵׁם בְּךָ לְעֵד. כִּי אֲנִכִּי יִדְעִיתִי אֶת מְרִידְךָ וְאֵת עֲרֹפְךָ

3 כניסוחו של הרב סולובייצ'ק, בהתייחסו לכך שה' לא
נענה לתפילתו של משה ולבקשתו להיכנס לארץ
(הגר"ד סולובייצ'ק, "גאון וענווה", דברי הגות והערכה,
ירושלים תשמ"ב, עמ' 222 הע' 22).

4 וראו גם הוריות יב ע"א; תוספתא סוטה פ"ג ה"א;
פסיקתא זוטרותא שמות טז, לב.